

LAUSUNTO
30.10.2020

Työministeriö/Tarja Kröger

TaL:n 34 § 5 mom. muuttaminen

Työaikalain muutostarve KT:n esitys 26.10.2020. (esimerkkinä pelastustoimi, aika ajoin tehtävässä työssä)

Työaikalain tulisi mahdollistaa esimerkiksi pelastustoimen osalta se, että valtakunnallisessa virka- ja työehtosopimuksessa sopijaosapuolet voisivat sopia aika ajoin tehtävässä työssä sellaisesta työaikamuodosta, joka mahdollistaisi seuraavat työaikaan liittyvät työaikajärjestelyt:

1) Keskimääräinen viikoittainen työaika

- Viikoittainen työaika voidaan järjestää työaikalain 5 §:ssä säädettyjen työajan rajoitusten estämättä ja muutoinkaan työaikalain estämättä siten, että keskimääräinen viikkotyöaika olisi enemmän kuin 40 tuntia viikossa.

2) Työvuoron pituus (työvuoroluettelossa suunniteltu ja toteutunut työvuoro)

- Työvuorot voidaan suunnitella työaikalain 5 §:ssä säädettyjen työajan rajoitusten estämättä ja muutoinkaan työaikalain estämättä siten, että ne voidaan suunnitella pääsääntöisesti enintään 24 tunnin mittaisiksi ja myös tarpeen vaatiessa tätä pidemmäksi.
- Työvuorot voivat toiminnallisen tarpeen vaatiessa toteutua suunniteltua pidempinä.

Lepoaika annetaan välittömästi toteutuneen työvuoron jälkeen. Suunniteltua työvuoroa saatetaan joutua pidentämään esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa hälytysluontoinen tehtävä on kesken suunnitellun työvuoron päättyessä tai joissa työvuoroa tulee pidentää toimintavalmiuden ylläpitämiseksi.

Valtakunnalliset TS-sopijaosapuolet katsovat voivansa tällaisissakin poikkeuksellisissa työaikajärjestelyissä ottaa huomioon työaikasuojelun virka- ja työehtosopimusmääräyksissä. Valtakunnalliset TS-sopijaosapuolet kiinnittävät erityistä huomiota suunnitellun työvuoron enimmäispituuteen.

Työaikalain muutostarpeen perusteluja (esimerkkinä pelastustoimi, aika ajoin tehtävässä työssä), yhteinen kanta KT, Sote ry, Juko ry.

Mikäli pelastuslaitoksissa jouduttaisiin luopumaan työaikamuodosta, jossa säännöllinen työaika on keskimäärin 42 tuntia viikossa (poikkeuslupa), ja käyttämään esimerkiksi 40 tunnin työaikaa, niin se aiheuttaisi yksistään arviolta 5 %:n kustannusten nousua. Ja jos haluttaisiin ylläpitää nykyistä toimintavalmiutta, niin silloin jouduttaisiin rekrytoimaan lisää henkilöstöä. Tälläkin hetkellä on huoli siitä riittääkö alalle koulutettuja uusia työntekijöitä. Työntekijäkohtaisten työaikatuntien vähentäminen tarkoittaisi vääjäämättä myös sitä, että alan koulutuspaikkoja tulisi lisätä merkittävästi nykyisestä määrästä.

Mitä aiemmin työaikalakia saadaan muutettua pelastuslaitosten toiminta-tarpeita vastaavaksi, niin sitä aikaisemmin valtakunnallisen virka- ja työehtosopimuksen sopijaosapuolet voivat aloittaa neuvottelut työaikamuodosta, jossa säännöllinen työaika on

keskimäärin yli 40 tuntia viikossa vuoden tasoittumisjaksolla ja joka mahdollistaa myös pitkät työvuorot aika ajoin tehtävässä työssä. Valtakunnalliset sopimusmääräykset toisivat ennakoitavuutta ja vakautta pelastuslaitoksilla käytettävissä oleviin työaikamuotoihin.

Erityisesti pelastustoimen operatiivinen työ sisältää runsaasti valmiudessa oloa. Tämä puoltaa pelastustoimen operatiivisessa työssä myös sitä, että keskimääräinen säännöllinen viikkotyöaika voi olla yli 40 tuntia viikossa. Pelastustoimen operatiivinen työ poikkeaa ns. tavanomaisesta työstä. Työntekijät kokevat, että esimerkiksi 42 tunnin keskimääräinen viikkotyöaika ei ole ajallisesti liian raskas johtuen työn luonteesta (aika ajoin tehtävä työ).

Pitkät työvuorot mahdollistavat sen, että työvuoroja on määrällisesti vähemmän, mikä samalla vähentää työhön sidonnaisuutta. Työntekijät kokevat tämän hyväksi asiaksi ja he kokevat, että se lisää myös työn sujuvuutta. Pelastustoimessa keskimääräiseen 42 tunnin viikkotyöaikaan perustuva työaikamuoto ja työaikajärjestelyt käytännössä mahdollistavat palautumisen pitkästikin työvuorosta.

Valtakunnallisessa virka- ja työehtosopimuksessa voidaan käytännössä sopia viranomaismääräyksiä joustavammin työaikamääräysten ehdoista, kun on kyseessä aika ajoin tehtävä työ.

JAU kanta TaL:n 34§:n muuttamiseen

KT:n ja Sote ry:n ja Juko ry:n lausunnossa todetaan seuraavaa: ”Mikäli pelastuslaitoksissa jouduttaisiin luopumaan työaikamuodosta, jossa säännöllinen työaika on keskimäärin 42 tuntia viikossa (poikkeuslupa), ja käyttämään esimerkiksi 40 tunnin työaikaa, niin se aiheuttaisi yksistään arviolta 5 %:n kustannusten nousua. Ja jos haluttaisiin ylläpitää nykyistä toimintavalmiutta, niin silloin jouduttaisiin rekrytoimaan lisää henkilöstöä. Tälläkin hetkellä on huoli siitä riittääkö alalle koulutettuja uusia työntekijöitä. Työntekijäkohtaisten työaikatuntien vähentäminen tarkoittaisi vääjäämättä myös sitä, että alan koulutuspaikkoja tulisi lisätä merkittävästi nykyisestä määrästä.”

Työneuvosto on lausunnossaan TN 1369-00 (ään. 5-2) Savonlinnan palolaitoksen viranhaltijoiden oikeudesta kieltäytyä varallaolosta työaikalain (605/1996) 5 §:n 3 momentin perusteella katsonut, ”että yksinomaan esimerkiksi ennakoitavat tai ennakoitavissa olevat yleiset taloudelliset perusteet eivät voi kuin ehkä aivan poikkeuksellisesti täyttää työaikalain 5 §:n 3 momentissa säädettyä edellytystä pakottavuudesta, eikä viranhaltijoiden varallaoloa voida siis järjestää jatkuvasti toistuvaksi julkisyhteisön määräyksellä, vaan tällaisesta on sovittava viranhaltijoidenkin kanssa työaikalain 5 §:n 1 momentissa säädetyin rajoituksin, vaikka työt olisivatkin ’laadultaan’ lain 5 §:n 3 momentissa tarkoitettuja.” Taloudellinen peruste poiketa työaikalaista ei voi siis perustua kuin poikkeustapauksessa työnantajan talouteen ja säästöön henkilöstökuluissa. TN 1369-00 lausunnon mukaan työaikalaista poikkeaminen taloudellisilla perusteilla ei siis riitä syyksi poikkeamiseen, vaan henkilöstövajaus saattaa edellyttää, yksittäistapauksista riippuen, palkkaamaan uutta työvoimaa.

Juha Sipilän hallitus on linjannut, että Pelastusopisto voi lisätä aloituspaikkoja pelastaja- sekä alipäällystökoulutuksessa jo vuodesta 2020 alkaen. Sisäministeriö huolehtii siitä, että

Pelastusopisto voi lisätä aloituspaikkoja hallituksen linjausten mukaisesti. Sisäministeri Maria Ohisalo on antanut Helsingin pelastuskoululle uuden toimiluvan antaa tutkinto-opetusta. Sisäministeriö ohjaa Pelastusopiston toimintaa ja turvaa myös opistolle määrättyjen tehtävien suorittamiseen tarvittavat resurssit. Vuoden 2018 lisätalousarviossa Pelastusopisto sai 1,86 miljoonaa euroa toimintaedellytysten turvaamiseen.

Edellinen sisäministeri Kai Mykkänen lopetti Helsingin pelastuskoululla olleen erikoisluvan pelastusalan tutkinto-opetuksen antamiseksi osana päätösrystä, jossa hän päätti siirtää Kriisinhallintakeskuksen Kuopiosta Helsinkiin viime vuonna. Ministeri Maria Ohisalo päätti, että Helsingin pelastuskoulu jatkaa tutkinto-opetusta uudella toimiluvalla.

Sisäministeriön mukaan päätös liittyy kokonaisuuteen, jolla pelastustoimen tutkintokoulutuksen aloituspaikkoja kaikkiaan nostetaan ainakin muutaman vuoden ajaksi. Alan koulutustarpeet ja aloituspaikkojen lisääminen ja tarve tälle on siis huomioitu ja tähän liittyvät päätökset on tehty valtionvallan toimesta.

Työaikalain muutos esityksessä työvuoroja voidaan suunnitella yli 24h pituisiksi, eikä esityksessä ole työvuorojen aktiiviyöajasta kirjausta. Edelleen pelastusalalla tehtäisiin ns. kiky-tunteja verrattuna muihin ammattialoihin. Työajasta on mahdollista poiketa poikkeusluvin ja näissä uusissa poikkeusluvissa on tällä hetkellä keskimääräiseksi työajaksi annettu 40 tuntia viikossa. Tällä järjestelylläkin tehdään enemmän tunteja kuin työehtosopimuksen mukainen keskimääräinen työaika on.

Työajanpidennyksestä ja muista työaikakorvauksista alalla on sovittu paikallisesti ns. kokonaispalkkasopimuksilla. Näissä sopimuksissa on sovittu työehtosopimuksen mukaisen palkan lisäksi noin 41- 46 % lisästä, joka lasketaan tehtäväkohtaisesta palkasta. Tästä palkasta on muodostettu kokonaispalkka, jota maksetaan joka tunnilta, lukuun ottamatta ylityksiä, joista maksetaan myös ylityskorvaus. Mallissa jää huomioimatta työajan ylitystä työehtosopimuksen mukaisista tunneista muodostuva korvausta. KT:n ja muiden pääsopijajärjestöjen esityksen mukaan työaikaosuus ei toteudu, koska työvuoron pituutta ei ole rajattu maksimissaan 24 tuntiin. JAU kannan mukaan työvuoron maksimipituus voisi olla 24 tuntia. Työajan voisi ylittää tämän lisäksi vain hätätyöllä. Tämä järjestely on mahdollista jo nyt voimassa olevan työaikalain mukaisesti. Tämä vaatii vain sopimista KT:n ja pääsopijajärjestöjen kesken. KT on ollut haluton sopimaan asiasta työehtosopimuksella pääsopijajärjestöjen kanssa.

Aktiiviyöajan määritelmä pitäisi avata myös työaikalain perusteluissa. Työvuorossa ei aktiiviyöaikaa voi olla enempää kuin 12h JAU:n kannan mukaan. Tämän valvominen on mahdotonta, jos yksittäisen työvuoron pituus voisi olla esimerkiksi 48 tuntia. Jos aktiiviyöaikaa voisi olla 48 tunnin vuorossa, se tarkoittaisi 24 tunnin aktiiviyöaikaa työvuoroa kohden. Vai tarkoittaisiko tämä työvuoron vuorokautta kohden 6 tehollista työtuntia, jos aktiiviyötä saisi olla työvuoroa kohden 12 tuntia? Uudella sääntelyllä synnytetään todennäköisesti näin uusia tekijöitä, jotka koskevat työaikaa, joista ei ole olemassa olevaa tulkintaa. Jo nyt ensihoidossa, johon tätä 48 tunnin työvuoroa on kaavailtu, työvuorojen ja aktiiviyön määrä rasittaa työntekijöitä keskimääräistä enemmän. Tämä johtaa työuupumukseen. Miten pitkä työvuoro lisää työn tuottavuutta tai tehostaa työvuorojen käyttöä, ei ole esityksen perusteluissa avattu millään lailla.

Tavoiteltava viikkotyöaika pelastusalalla olisi 40h ja huomioiden tasoitusvapaat. Näin työaika tasoittuisi 40 tuntiin 52 viikon tasoitusjaksolla, vaikka suunnittelussa voidaan käyttää 42 tunnin viikkoja. Yksittäisen työvuoron pituus voisi tässä mallissa olla 24 tuntia.

Näin KT:n ja muiden pääsopijajärjestöjen esittämä peruste; ”Pitkät työvuorot mahdollistavat sen, että työvuoroja on määrällisesti vähemmän, mikä samalla vähentää työhön sidonnaisuutta. Työntekijät kokevat tämän hyväksi asiaksi ja he kokevat, että se lisää myös työn sujuvuutta.”, voidaan toteuttaa nykyisen työaikalain määräyksillä, jos KT lähtee sopimaan järjestöjen kanssa 24 tunnin vuorojen mahdollisuudesta pelastusalalla.

JAU ei vastusta asian sopimista virkaehtosopimuksella. Sopimuksen osalta merkityksellistä on aito sopiminen ja työsuojelullisten näkökohtien huomioiminen osana sopimista. Nykyisen työaikalain perusteella ei enää valtakunnallisesti voida sopia keskimäärin 40 viikkotyötuntia ylittävästä työajasta. Tällä hetkellä ainoastaan poikkeusluvalla on mahdollista ylittää keskimäärin 40 tuntia viikossa vuoden tarkastelujaksolla. Oleellinen kysymys on, voidaanko työtä tehdä aika ajoin työvuoron aikana tehtävässä työssä mallilla, jossa aktiivityöaika on 12 tuntia 24 tunnin vuorossa ja keskimääräinen työaika on 40 tuntia viikossa 52 viikon tasoittumisjaksolla. Tämä työaikamalli ei vaadi edes poikkeuslupaa, jos nykyisen lain toisin sopimisen mahdollisuudet hyödynnetään.

TS-18 sisälsi edellä mainittujen työaikamuotojen lisäksi määräaikaisen kokeilumääräyksen, jota voitiin soveltaa ajalla 1.4.2018–31.3.2020. Vain viidessä pelastuslaitoksessa sovellettiin kokeilumääräyksen mukaisia työaikajärjestelyjä. Näin tarvetta työmarkkinoiden kannalta työaikalain avaamiseksi TaL:n 34§ 5 mom. osalta on vaikea perustella, jos se koskisi vain pientä joukkoa työllisistä. Liitteen 8 määräyksiä voitiin soveltaa vain työssä, joka on laadultaan sellaista, että sitä suoritetaan vain aika ajoin sen vuorokautisen työajan kuluessa, jona viranhaltijan/työntekijän on oltava valmiina työhön. Tämä malli ja sen jatkaminen oli JAU:n tavoitteena viime sopimuskierrökselle. Sopimusneuvottelut päättyivät kesäkuussa 2020. Tämän jälkeen uudessa tilanteessa pelastuslaitoksissa ja ensihoidossa on lähdetty sopimaan uusista työaikamääräyksistä, jotka nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa. Aluehallintoviranomainen on antanut poikkeusluvan pääsääntöisesti vain vuorokautisesta työajasta poikkeamiseen, ei viikoittaisesta keskimääräisestä työajasta poikkeamiseen. Muuttamalla työaikalakia tehdään paikallisesti tehty neuvottelutyö tarpeettomaksi ja palataan vanhaan käytäntöön. Pelkästään vanha käytäntö ei voi olla peruste työaikalain muuttamisella.

Pelastusalalla tehdään paljon myös varallaoloa, joka rasittaa pitkien työvuorojen ja erityisesti muita aloja pitemmän työajan lisäksi henkilöstöä. Varallaolon järjestämisellä on kyetty suoriutumaan pelastuslaitoksen lakisääteisistä tehtävistä palvelutasopäätöksen mukaisesti ja tarjoamaan laadukkaita palveluja. Esimerkiksi Keski-Suomen pelastuslaitoksessa päivystysjärjestelyt vaativat, kahden kasarmoidun palomestarin lisäksi, henkilöstöresursseja 28 henkilötyövuotta. Näille 28 henkilöllä varallaoloa kertyy näin ollen vuositasona 1670 tuntia ilman arkipyhiä. Varallaolo-ohjeen (2016) mukainen enimmäistuntimäärä vuodessa saa olla 1650 tuntia (varallaoloaikaan ei lasketa hälytyksiä tai virkatehtäviä). Näin ollen edellä mainitun henkilöstöressin lisäksi tarvitaan henkilöitä vuosilomien ym. poissaolojen paikkaamiseksi vuoden aikana. Alan työaikajärjestelyjä tulee tarkastella kokonaisuutena. Työaikalain avaaminen siten, että alan työaikajärjestelyt poikkeaisivat muista aloista siten, että työaika-suojelun tavoitteita ei voida toteuttaa, ei puolla myöskään työaikalain avaamista nyt esitetystä lainkohdasta.

Julkisen alan unioni JAU ry

Kristian Karrasch

Marja Lounasmaa

Neuvottelujohtaja JHL ry

Edunvalvontajohtaja Jyty ry

Lisätietoja:

Hannu Moilanen, sopimustoimitsija, erikoisjuristi, HTM, p. 040 31010255,
hannu.moilanen@jhl.fi

Arto Vallivaara, työmarkkina-asiamies, p. 050 593 1540,
arto.vallivaara@jyty-liitto.fi